

Društveni i osobni aspekti stigmatizacije zbog menstruacije – uloga otkrivenosti menstrualnog statusa u studentskoj populaciji

DOI:10.5613/rzs.54.2.1

UDK 316.64:612.662-057.875(497.521.2)

316.647.8:612.622-057.875

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 11. rujna 2024.

Danijela VLAHOV <https://orcid.org/0009-0000-4478-9582>*Zaprešić, Hrvatska**danijela.vlahov@gmail.com*Nika BARBARIĆ <https://orcid.org/0009-0001-9196-1776>*Zagreb, Hrvatska**nikabarbar@gmail.com*Magda PROFACA <https://orcid.org/0009-0005-1353-3775>*Zagreb, Hrvatska**magdaprofaca@gmail.com*Ksenija KLASNIĆ <https://orcid.org/0000-0001-9362-6739>*Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska**kklasnic@ffzg.unizg.hr*

SAŽETAK

Iako je menstruacija prirodna pojava i pokazatelj zdravlja i plodnosti, često biva popraćena različitim oblicima stigmatizacije. Rad prikazuje rezultate istraživanja osobne i percipirane stigmatizacije zbog menstruacije među studentima i studenticama Sveučilišta u Zagrebu. Stigmatizacija zbog menstruacije mjerena je tehnikom vinjeta. Podaci su prikupljeni 2022. godine metodom ankete u sklopu projekta UNIZG Ciklus. Na uzorku od 1449 studentica i studenata utvrđena je statistički značajna razlika u razinama stigmatizacije, ovisno o otkrivenosti menstrualnog statusa, kako na osobnoj, tako i na društvenoj razini. Rezultati su pokazali da je stigmatizacija izraženija kad je menstrualni status protagonistice otkriven, pri čemu se osobna stigmatizacija značajno povećava u usporedbi s neotkrivenim statusom. Percipirana društvena stigmatizacija još je snažnija kad je menstrualni status otkriven, a dodatno se pojačava kad je ljutnja protagonistice pripisana hormonalnim promjenama. Utvrđena je i slaba pozitivna povezanost između osobne i percipirane društvene stigmatizacije, nešto izraženija kad menstrualni status nije otkriven. Rezultati potvrđuju hipoteze o jačoj stigmatizaciji kad je menstrualni status otkriven i povezanosti između osobne i društvene stigmatizacije. Istraživanje je doprinos

literaturi kroz inovativan metodološki pristup i rezultate koji upućuju na potrebu za promjenom društvenog diskursa i poticanje otvorenog razgovora o menstruaciji.

Ključne riječi: menstruacija, menstrualna stigma, percipirana društvena stigmatizacija, osobna stigmatizacija, vinjete

1. UVOD

Društveni interes za menstruaciju¹ pojavio se sredinom 2000-ih godina kad su Svjetska zdravstvena organizacija i UNICEF (Thomson i dr., 2019) prvi put jasno definirali upravljanje menstrualnim zdravljem. Menstruacija je prirodna pojava i pokazatelj plodnosti i zdravlja kod žena te se događa na mjesečnoj razini kod otprilike 1,8 milijardi osoba u cijelom svijetu od otprilike trinaeste do pedesete godina života, odnosno između menarhe (prve menstruacije) i menopauze (Carneiro, 2021). Međutim, iako prirodna pojava, menstruacija je obavijena stigmom te problematikom koja upućuje na nejednakosti među spolovima, ali i među ženama različita socio-ekonomskog statusa. Od 1,8 milijardi žena koje menstruiraju, njih čak 500 milijuna ne može redovito održavati svoje menstrualno zdravlje (Babbar i dr., 2022). Sama pojava i učestalost menstruacije generacijama se mijenja pa tako danas prvu menstruaciju žene dobivaju sve mlađe, što dovodi do toga da žene imaju menstruaciju prosječno 450 do 500 puta u životu (Gwartney, 2016).

Navedena definicija upravljanja menstrualnim zdravljem ponajprije se odnosi na mogućnost žena da koriste čiste menstrualne potrepštine, mogućnost zamjene iskorištenih potrepština u privatnosti onoliko često koliko je potrebno, kao i na korištenje sapuna i vode te pristup mjestima za odbacivanje iskorištenih menstrualnih sredstava (Thomson i dr., 2019). No, iz definicije izostaje upravljanje boli za vrijeme menstruacije kao i stigmatizacija koja može utjecati na razumijevanje menstruacije (Thomson i dr., 2019). Menstrualno je zdravlje u ovom radu definirano kao fizička, mentalna i društvena dobrobit koja je povezana s menstrualnim ciklusom (Babbar i dr., 2022). Žene koje menstruiraju trebaju imati potrebnu zdravstvenu i seksualnu edukaciju, higijenske potrepštine i uvjete te okruženje koje im pruža podršku, razumijevanje i sigurnost. Učenje o menstruaciji i razvijanje zdravih navika oko nošenja s menstruacijom pridonosi smanjenju stigmatizacije žena zbog menstruacije (Fertolja i dr., 2024) i promovira pozitivnije stavove o menstruaciji (Evans i dr., 2022).

¹ Ovaj je rad djelomično temeljen na diplomskom radu naziva Šifra crveno – menstrualna stigma i njezini prediktori kod studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu, autorice Danijele Vlahov, pisanog na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Ksenija Klasnić (Vlahov, 2024).

Ovaj je rad usmjeren na utvrđivanje mjere u kojoj studenti i studentice stigmatiziraju žene na osnovi upoznatosti s menstrualnim statusom. Također ćemo prikazati i koliko studenti i studentice percipiraju društvenu stigmatizaciju menstruacije te povezanost između tih dviju razina stigmatizacije. Stigmatizacija zbog menstruacije mjerena je vinjetama.

Ovim ćemo radom odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Razlikuje li se razina stigmatiziranja zbog menstruacije među studentima i studenticama Sveučilišta u Zagrebu s obzirom na otkrivenost menstrualnog statusa?
2. Postoji li među studentima i studenticama povezanost između količine njihove osobne stigmatizacije zbog menstruacije i razine percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije?

Cilj je ovoga rada ispitati ulogu otkrivenosti menstrualnog statusa na razinu društvenog i osobnog stigmatiziranja žena zbog menstruacije kod studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu. Navedeno će se provjeriti kroz testiranje razlika u razini stigmatizacije u pojedinim indikatorima na dvjema razinama: (1) stigmatizacija kad je menstrualni status otkriven i (2) stigmatizacija kad menstrualni status nije otkriven.

Svrha je ovog rada bolje razumijevanje specifičnih mehanizama stigmatizacije zbog menstruacije među studentima i studenticama Sveučilišta u Zagrebu kako bi se pridonijelo otkrivanju obrazaca i dinamike stigmatizacije u kontekstu rodne neravnopravnosti. Podaci dobiveni istraživanjem omogućit će dublje razumijevanje načina na koji otkrivanje menstrualnog statusa utječe na osobnu i percipiranu društvenu stigmatizaciju, čime se otvaraju mogućnosti za oblikovanje strategija kojima se ta stigmatizacija može smanjiti. Konkretno, podaci će pomoći u prepoznavanju situacija i obrazaca u kojima dolazi do stigmatizacije žena zbog menstruacije, a ti uvidi mogu poslužiti kao temelj za izradu edukativnih programa i društvenih kampanja kojima bi se mijenjali društveni stavovi o menstruaciji. Tako bi rezultati istraživanja mogli izravno utjecati na buduće inicijative za destigmatizaciju, uključujući one koje se bave osvještavanjem javnosti i smanjenjem tabua u vezi s menstruacijom. Nadalje, rad može poslužiti kao temelj za zakonodavne promjene i poboljšanja, primjerice kroz političku podršku za smanjenje PDV-a na menstrualne potrepštine.

2. TEORIJSKI OKVIR I PREGLED RELEVANTNIH ISTRAŽIVANJA

2.1. Društvena konstrukcija menstruacije

Društvena konstrukcija menstruacije odnosi se na ideju da menstruacija nije isključivo biološki proces, nego je snažno oblikovana društvenim, kulturnim i povijesnim čimbenicima (Hasson, 2016). Značenja, važnost i iskustva povezana s menstruacijom oblikovana su društvenim vjerovanjima, normama i praksama. Iako je menstruacija prirodna i vitalna za reproduktivni proces, ona sa sobom nosi otporan kulturni tabu (Chrisler, 2011; Chrisler i dr., 2014; Delaney i dr., 1976, Phipps, 1980 prema Karlsson, 2019). Kako bismo razumjeli stigmatizaciju žena koje menstruiraju, potrebno je najprije osvrnuti se na osnovne postavke teze društvene konstrukcije menstruacije, tj. istražiti kako je to menstruacija društveno konstruirana.

Još se od antičke Grčke život dijelio na privatnu sferu, kojoj pripada žena, i javnu sferu, kojoj pripada muškarac (Škrlec, 2010). Pateman (1998) se u svojoj knjizi *Ženski nered* bavi feminističkom reinterpetacijom klasičnih autora, poput Rousseaua, koji je smatrao da predmet njegova istraživanja leži u javnom svijetu ekonomije, dok je privatno područje obitelji izvan njegova područja. Smatrao je da ulaskom žene u javnu sferu dolazi do ženskog nereda jer žene nisu u stanju kontrolirati svoju tjelesnost i spolne nagone (Pateman, 1998). Menstrualna stigma pojačava percepciju da žene ne mogu kontrolirati vlastito tijelo, što se povezuje s idejom da njihova prisutnost u javnoj sferi može izazvati *nered*. Općenito, feministkinje su se bavile problemom dihotomije *privatno – javno* kroz različite valove aktivističkih pokreta smatrajući da dihotomija između javnog i privatnoga pomaže u prikrivanju podložnosti žena muškarcima. Ta dihotomija pronalazi opravdanje u ženskoj urođenoj prirodi (Pateman, 1998). Leinert Novosel (2018) u svom istraživanju dijeli društveni život na sličan način – onaj *u domu*, tj. na privatnu sferu, i onaj *izvan doma*, tj. na javnu sferu te ističe promjene uloga muškaraca i žena u hrvatskom društvu. Zaključuje kako je u javnoj sferi, odnosno u specifičnim zanimanjima izvan doma, došlo do pomaka prema egalitarizmu, dok je privatna sfera ostala dominantno ženska (Leinert Novosel, 2018). Slična dihotomija vidljiva je i u podjeli na *prirodno* ili žensko te *kulturno* ili *muško*, gdje se ženu izravno povezuje s prirodnim biološkim pojavama kao što su menstruacija, trudnoća, dojenje i menopauza te čime se objašnjava superiornost muškarca, kao što i kultura dominira nad prirodom (Galić, 2006). Menstruacija je nužno žensko iskustvo pa je, zbog položaja žene u spomenutim dihotomijama unutar patrijarhalnog uređenja, ona bila definirana kao emocionalna, ekonomska i društvena *drugost* žene (Perčić, 2021). Uzimajući u obzir to da se dihotomija *privatno – javno* povezuje uz žensko-muške

odnose još od početaka feminizma, menstruacija se, kao nešto što je primarno uvijek bilo žensko, također povezuje uz privatnu sferu, kao nešto što treba tajiti i što ne pripada javnoj sferi.

Prema Hasson (2016), feminističke su se teoretičarke u proučavanju društvene konstrukcije menstruacije više orijentirale na kulturna značenja i norme koje reguliraju menstruaciju, a manje na to što menstruacija jest i kako se definira. Pritom se ono što se smatra menstruacijom "uzima zdravo za gotovo, a kompleksna koreografija koja može mijenjati ili stabilizirati definicije menstruacije često se zanemaruje" (Hasson, 2016: 959). Dominantne definicije menstruacije vezane su uz patrijarhalnu ideologiju, naglašavaju ženinu reproduktivnu ulogu i nerijetko se prema menstruaciji odnose kao prema problemu za koji treba pronaći rješenje (Laws, 1990). Dakle, društvena konstrukcija menstruacije proizlazi iz patrijarhalne ideologije koja žene paternalizira, dok menstruaciji negira njezine društvene aspekte. Simone de Beauvoir (2016) u svom djelu *Drugi spol* ističe kako ženstvenost znači pokazati se nemoćnom, lakoumnom, pasivnom, poslušnom te da je mlada djevojka tajanstvena, izmučena i izvrgnuta teškim konfliktima. Simone de Beauvoir (2016) već tad sam konstrukt ženstvenosti u javnosti povezuje s menstruacijom te ističe kako žena već u mladoj dobi ima teška iskustva među kojima je i menstruacija koja sa sobom donosi i poteškoću skrivanja higijenskih uložaka i tajenja same menstruacije. Djevojka cijelo svoje tijelo doživljava neugodno te joj menstrualni teret predstavlja hendikep (de Beauvoir, 2016). Žene se povijesno ograničavale na boravak kod kuće za vrijeme menstruacije te su bile žrtve svakodnevnih pritisaka skrivanja (ponajprije pred muškarcima) onoga što je prirodno i na što ne mogu utjecati. Današnji prevladavajući stavovi o menstruaciji uglavnom potječu iz patrijarhalne ideologije koja na menstruaciju gleda dvostrano: s jedne strane kao na reproduktivno obilježje, a s druge kao na nešto prljavo i sramotno (Laws, 1990). U takvom je društvenom okruženju prikrivanje menstruacije potrebno da bi se žene smatrale kompetentnima (Roberts i dr., 2002, prema Karlsson, 2019), poželjnima i seksualno privlačnima (Erchull, 2013, prema Wood, 2020).

Upravo zbog toga prevladavajućeg diskursa o menstruaciji, žene koje menstruiraju rijetko spominju menstruaciju u javnosti, osim u kodiranim pojmovima, te su zbog svoje biologije često ismijavane. Istraživanje udruge Pariter (Močibob, 2021) pokazalo je da se u Hrvatskoj žene koriste različitim nazivima za menstruaciju, dok se terminom "menstruacija" koristi samo 14% sudionica istraživanja. Žene su također kroz svoj životni vijek i obrazovanje naučene na određene obrasce ponašanja kojih se trebaju pridržavati za vrijeme menstruacije, a koji rezultiraju različitim životnim ograničenjima (Laws, 1990).

Smještanje menstruacije isključivo u privatnu, *žensku* društvenu sferu rezultira nedostatnom edukacijom o menstruaciji, a to stvara povoljnu podlogu za širenje

društvene stigmatizacije zbog menstruacije. Još jedna negativna posljedica smještanja menstruacije isključivo u privatnu sferu jest nevidljivost određenih društveno-ekonomskih problema povezanih s menstruiranjem, kao što je menstrualno siromaštvo. U svojim ekstremnim oblicima ono naposljetku može dovesti i do društvene izolacije žena koje menstruiraju, napose onih koje nemaju zadovoljavajuće higijenske uvjete za sudjelovanje u svakodnevnom društvenom životu.

2.2. Stigmatizacija zbog menstruacije

Društveno konstruirani stavovi o menstruaciji prenose se putem različitih medija poput knjiga, časopisa, novinskih članaka, viceva i drugih kulturnih artefakata kao što su npr. šaljive čestitke i magneti za hladnjak. Većina tih medija često prenosi negativne stavove o menstruaciji, a rezultat toga je stvaranje negativnih stereotipa o ženama tijekom menstruacije ili predmenstrualnog sindroma. Ti ih stereotipi često prikazuju kao nasilne, iracionalne, emocionalno nestabilne ili bez mogućnosti kontrole (Chrisler, 2008). Mogućnost kontrole je ključna jer stigmatizacija često nastaje kad se određeno stanje ili ponašanje smatra nečim što osoba ne može kontrolirati, što izaziva nelagodu i osudu drugih ljudi. Na stigmatizaciju zbog menstruacije u ovom radu gledamo kao na posljedicu društvene konstrukcije menstruacije i manifestaciju negativnih društvenih stavova o menstruaciji.

Prema Goffmanu (1963), riječ stigma odnosi se na svaku mrlju ili znak koji neke ljude izdvaja od drugih i prenosi informaciju da te osobe imaju nedostatak tijela ili karaktera koji kvari njihov izgled ili identitet (Goffman, 1963). Stigma se u društvu najčešće pojavljuje kad ljudi imaju vidljive hendikepe ili deformitete te se tada pojedinac zbog njih percipira kao *diskreditiran* ili *obilježen* (Goffman, 1963). No, postoje i stigme na temelju obilježja koja se ne mogu odmah uočiti, ali u nekim situacijama drugim ljudima mogu postati poznatima, a u tim je slučajevima osoba *potencijalno diskreditirana* ili *potencijalno markirana* (Goffman, 1963). Goffman je kategorizirao stigme u tri vrste: odvratnosti tijela (na primjer, opekline, ožiljci, deformacije), mrlje individualnog karaktera (na primjer, kriminal, ovisnosti) i plemenski identiteti ili društvena obilježja povezana s marginaliziranim skupinama (na primjer, spol, rasa, seksualna orijentacija, nacionalnost) (Goffman, 1963).

Stigme dovode do toga da pojedinci osjećaju nesklad između svoga aktualnog i onoga željenog društvenog identiteta (Goffman, 1963; Leary i Kowalski, 1990, prema Kowalski i Chapple, 2000). Leary i Schreindorfer (1998) konceptualiziraju stigmatizaciju kao interpersonalnu disocijaciju te sugeriraju da se stigmatizacija događa "kad se zajednička karakteristika kategorije ljudi konsenzualno smatra osnovom za odvajanje (tj. izbjegavanje, isključivanje, ostraciziranje ili na drugi način minimiziranje interakcije) od pojedinaca koji se percipiraju kao pripadnici te ka-

tegorije” (Leary i Schreindorfer, 1998, prema Kowalski i Chapple, 2000:75). Stoga bi se od stigmatiziranih pojedinaca moglo očekivati da budu motiviraniji u pokušaju da *ostave dobar dojam* (Kowalski i Chapple, 2000). Istraživanje koje su proveli Kowalski i Chapple (2000) pokazalo je kako žene s menstruacijom, čija je stigma poznata samo njima (tj. one čiji menstrualni status ostaje nepoznat), pokazuju veću zabrinutost zbog dojmova koje ostavljaju u odnosu na žene s menstruacijom čiji je menstrualni status poznat. Žene više brinu zbog dojmova koje ostavljaju na vanjsko okruženje kad je njihov menstrualni status skriven, njegovim otkrivanjem prihvaćaju stigmatizirano stanje, ali više nemaju potrebu kontrolirati dojam o sebi. To podupire Goffmanovu (1963) tezu o razlici između stigmatizirane osobe koja je *obilježena* ili *diskreditirana* u odnosu na onu koja je *potencijalno diskreditirana* ili *potencijalno markirana* (Kowalski i Chapple, 2000).

Tijekom povijesti, menstrualno tijelo bilo je podvrgnuto stigmatizaciji dok je sama menstruacija često povezana s nedostatkom kontrole (Chrisler, 2011; Chrisler i dr., 2014; Grosz, 1994; Shildrick, 1997, prema Karlsson, 2019). Ta kombinacija stigmatizacije i percepcije nedostatka kontrole pridonosi širem društvenom narativu koji žene prikazuje manje sposobnima za samokontrolu, što se koristi kao razlog za njihovo isključivanje iz društvenih i profesionalnih sfera. Dok se muško tijelo često opisuje i smatra rodno neutralnim i normalnim, žensko se tijelo često percipira kao devijantno, ponekad čak i patološko. Ta pristranost pridonosi našem razumijevanju ženskih tijela i čini menstruaciju anomalijom u odnosu na *normalno* iskustvo (Dolezal, 2015, prema Karlsson, 2019). Ženska tijela, uključujući njihove oblike, genitalije i menstruaciju, česta su mjesta društvene stigmatizacije (Holland, Silver, Cipriano i Brock, 2020), odnosno može se reći kako su ženska tijela stigmatizirana te podvrgnuta društvenoj i političkoj kontroli (Chrisler, 2011; Johnston-Robledo i Chrisler, 2013, prema Holland i dr., 2020).

Stigmatizacija zbog menstruacije učvršćuje se neizravno kroz šutnju izbjegavanjem kao teme razgovora, osim u strogo određenim okolnostima (npr. privatno s prijateljicama i ženskim članicama obitelji, na satu zdravstvenog odgoja ili biologije, u liječničkoj ordinaciji) (Kissling, 1996). Odvajanje djevojčica i dječaka tijekom nastavnog procesa ili privatni razgovori o menstruaciji između majki i kćeri (bez prisutnosti muških članova obitelji) prenose ne samo činjenice o menstruaciji, nego i smjernice za komunikaciju pri čemu se menstruacija označava kao tema koja nije za *obične razgovore* (Kissling, 1996: 495). Culpepper (1992) je sugerirala da razgovor o menstruaciji može stvoriti pozitivnije stavove. Kad bi se o menstruaciji razgovaralo otvorenije, djevojkama i ženama bi lakše bilo prepoznati pozitivne aspekte menstruacije i rušiti pretpostavke da sve žene mrze i žele eliminirati svoje mjesečnice (Culpepper, 1992, prema Johnston-Robledo i Chrisler, 2020). Istraživanja iz Tajvana (Chang, Hayter i Lin, 2012), Ujedinjenog Kraljevstva (Lovering,

1995) i Australije (Peranović i Bentley, 2017) upućuju na to da rodno segregirani nastavni planovi i programi zdravlja i seksualnog odgoja rijetko uključuju menstruaciju u sadržaje obrađene s dječacima (Erchull, 2020). Čak i kad ti programi nisu rodno segregirani, informacije o ženskom pubertetskom razvoju i menstruaciji često su uokvirene manje pozitivno nego što je to slučaj s informacijama o muškom razvoju (Diorio i Munro, 2000, prema Erchull, 2020). S obzirom na to da je utvrđeno postojanje kulturoloških uvjerenja kako menstrualni ciklus uzrokuje da žene budu fizički (u menstrualnoj fazi) ili mentalno (u predmenstrualnoj fazi) neuravnotežene, možemo zaključiti kako stigma zbog menstruacije “označava žene kao bolesne, onesposobljene, izvan kontrole, neženstvene pa i lude” (Chrisler 2008; Chrisler i Caplan 2002, prema Johnston-Robledo i Chrisler, 2020). Jedna od negativnih posljedica stigmatizacije zbog menstruacije koja se najčešće spominje u literaturi jest *samosvijest* povezana sa zabrinutošću oko otkrivanja menstrualnog statusa (Johnston-Robledo i Chrisler, 2020). Oxley (1998) je otkrila da žene za vrijeme menstruacije izbjegavaju aktivnosti i menstrualni status pokušavaju sakriti od drugih. Na primjer, nose široku odjeću i preferiraju tampone prije nego uloške, izbjegavaju plivanje i seksualne aktivnosti tijekom menstruacije, često zbog brige o tome kako će drugi reagirati na njihovu menstrualnu krv (Oxley, 1998). Stigmatizirani menstrualni status ima štetne posljedice na samopoštovanje djevojaka i žena, kao i na vlastitu sliku o tijelu, samoprezentaciju i seksualno zdravlje (Johnston-Robledo i Chrisler, 2020). Stigmatizacija ženskih tijela može dovesti do toga da žene nesvjesno prihvaćaju ili internaliziraju opresivne stavove o svom tijelu, genitalijama i mjesečnicama (Holland i dr., 2020). Sama je menstruacija također stigmatizirana kao onesposobljavajuća i odbojna (Johnston-Robledo i Chrisler, 2013, prema Holland i dr., 2020).

Dvije su hipoteze u fokusu ove studije formilirane na temelju pregleda relevantne postojeće literature. Prema prvoj *stigmatizacija žena zbog menstruacije postoji bez obzira na otkrivenost menstrualnog statusa žene, no da je razina i osobnog i percipiranoga društvenog stigmatiziranja viša kad je menstrualni status otkriven*. Naime, prema Goffmanu (1963), stigmatizirane se osobe dijele na one koje su obilježene, tj. diskreditirane, što bi u ovom slučaju bile žene s otkrivenim menstrualnim statusom, te na one koje su potencijalno diskreditirane, tj. potencijalno markirane, što bi u ovom slučaju bile žene s neotkrivenim menstrualnim statusom (Kowalski i Chapple, 2000). Tu hipotezu temeljimo i na eksperimentalnoj studiji Chrisler (2011) u kojoj je utvrđeno postojanje razlike u percipiranju osoba s otkrivenim i neotkrivenim menstrualnim statusom, pri čemu su osobu s otkrivenim menstrualnim statusom sudionici češće okarakterizirali negativnije u usporedbi s osobom kod koje je menstrualni status ostao neotkriven.

Prema drugoj će hipotezi *razina osobnog stigmatiziranja zbog menstruacije biti pozitivno povezana s razinom percipiranoga društvenog stigmatiziranja*. Naime, kad se percipira visoka razina stigme u društvu prema određenoj skupini ljudi, pojedinac može internalizirati tu stigmiju i razviti višu razinu vlastite stigme. Slično se navodi u istraživanju iz 2005. godine (Burrows i Johnson, 2005, prema McHugh, 2020), gdje čak i prije iskustva prve mjesečnice djevojke vjeruju da je mjesečnica usko vezana uz fizičku nelagodu te povećanu emotivnost i promjene raspoloženja kod osoba koje menstruiraju.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Operacionalni pristup mjerenju stigmatizacije zbog menstruacije

Studijom Tomi-Ann Roberts i suradnika (2002) ispitane su reakcije i posljedice otkrivenosti (inače najčešće skrivenoga) menstrualnog statusa žene. Istraživanje je provedeno na dvjema grupama sudionika, pred kojima je prije provođenja intervjua istraživačici iz torbe "ispao" ili (1) tampon ili (2) kopča za kosu. Sudionici koji su vidjeli da je istraživačica ispustila tampon, kasnije su ju ocijenili kao manje simpatičnu i manje kompetentnu od sudionika koji su vidjeli da je istraživačica ispustila kopču za kosu (Roberts i sur, 2002). Taj je eksperiment poslužio kao inspiracija za stvaranje anketnih instrumenata u obliku vinjeta² za mjerenje razine stigmatiziranja zbog menstruacije.

U ovoj studiji mjerenje stigmatizacije zbog menstruacije temelji se na analizi razlika u odgovorima dviju verzija anketnih vinjeta. Cilj je bio istražiti kako otkrivenost menstrualnog statusa u vinjetama utječe na percepciju i procjene sudionika. Obje verzije vinjete opisuju hipotetsku situaciju u kojoj se glavna protagonistica, Ana, suočava s izazovima kašnjenja na posao zbog gužve u prometu te potom svađa sa suprugom preko telefona dok je na radnom mjestu. Ključna je razlika između verzija vinjeta prisutnost ili odsutnost eksplicitnog otkrivanja Aninoga menstrualnog

² Vinjete su kratki i pomno konstruirani opisi događaja koji mjere prosudbe i načine kako bi se sudionici ponašali u spomenutim situacijama ili kako promatraju određenu situaciju. Vinjete su posebno korisne u istraživanjima osjetljive tematike jer omogućuju sudionicima da izraze svoje mišljenje (Hughes, 1998). Vinjeta je svojevrсна "ilustracija" riječima. U anketnim istraživanjima pitanja u obliku vinjeta opisuju događaje, događanja, okolnosti ili druge scenarije čije verbalne formulacije kontrolira istraživač. Često je barem jedna od različitih verzija vinjeta nasumično raspoređena u različite podskupine sudionika (Lavrakas, 2008:947). Njihova je svrha da selektivno prikažu pojedine aspekte realnosti na koje sudionici trebaju reagirati. Općenito vinjete mogu poprimiti različite forme, uključujući pisani ili izgovoreni narativ, sliku, video i zvuk (Ružička, 2013/2014).

statusa, time što joj je u jednoj od verzija vinjete iz torbe ispao uložak. Ova studija razlikuje osobnu razinu stigmatiziranja zbog menstruacije (koliko ispitanici i studentice izražavaju stereotipne stavove o protagonistici te koje joj karakteristike pripisuju), kao i razinu stigmatiziranja zbog menstruacije na društvenoj razini kroz procjenu percepcije i mišljenja drugih aktera u vinjeti o Ani i njezinim karakteristikama i razlozima ponašanja. Pritom se na objema razinama u argumentaciji za objašnjenje ponašanja protagonistice u jednom slučaju uzima sama činjenica da Ana ima menstruaciju, a u drugom hormonalne promjene.

3.2. Metoda istraživanja

Podaci su prikupljeni metodom ankete, tehnikom CASI (*engl. Computer Assisted Self-Interviewing*) anketiranja mrežnim upitnikom izrađenim za potrebe istraživanja u aplikaciji *LimeSurvey*, od 30. srpnja 2022. do 1. prosinca 2022. godine. Podaci predstavljeni u ovom radu dio su šireg istraživanja o različitim aspektima menstrualnog siromaštva, menstrualne stigme i stavova o menstruaciji provedenog za potrebe projekta UNIZG Ciklus. Cilj je spomenutoga projekta osiguravanje besplatnih menstrualnih potrepština i smanjenje ekonomske nejednakosti i razine menstrualnog siromaštva među studenticama Sveučilišta u Zagrebu te poticanje razgovora o menstrualnom zdravlju i smanjenju menstrualnog srama i stigmatizacije zbog menstruacije.

3.3. Postupak prikupljanja podataka i opis uzorka

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku populacije studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu (uključujući i integrirane studije 5+0 i 6+0 kombinacije te studente/ice doktorskih studija). Poziv na sudjelovanje u istraživanju bio je poslan putem društvenih mreža (*Facebook*, *Instagram* i *Whatsapp*) te putem studentskih *mailing* lista pojedinih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na *Facebooku* je poziv bio poslan u grupe studenata pojedinih odsjeka kao i grupe cjelovitih sastavnica, studentskih domova i stranica zborova pojedinih fakulteta, a na *Whatsappu* se poziv prosljeđivao u grupe studenata kao i pojedinačno među studentima Sveučilišta u Zagrebu. Što se tiče aplikacije *Instagram*, poziv je bio objavljen na službenoj stranici projekta *ciklus_unizg* i stranicama studentskih zborova. Osim toga, autorice su se pobrinule za veći doseg ankete javljanjem *influencerima* i stranicama koje se aktivno bave promicanjem jednakosti, ljudskim pravima ili menstrualnim potrepštinama. Podaci su prikupljeni anonimno, a u pozivu istraživanja bilo je spomenuto da je istraživanje odobreno od strane nadležnoga etičkog povjerenstva. Ukupno je prikupljeno 1760 ispunjenih upitnika, no prije obrade podataka isključeni

su sudionici/ce koji ne studiraju na Sveučilištu u Zagrebu i ispitanici/ce mlađi od 18 godina, što je rezultiralo ukupnim brojem sudionika od $N = 1449$ osoba. Većinu uzorka čine žene, čak 87,65%, dok su 12,35% uzorka muškarci. Dob sudionika/ica kreće se od 18 godina do 40 godina (uključujući i studente/ice doktorskog studija), prosjek starosti uzorka iznosi 21,46 godina sa standardnom devijacijom 2,35. Socioekonomski status sudionika mjeren je trima pokazateljima; mjestom stanovanja, procjenom ekonomskog stanja i obrazovanjem roditelja. Najveći udio sudionika živi u gradovima veličine s više od 100.000 stanovnika (37,82%). U naseljima s manje od 5000 stanovnika živi nešto više od četvrtine uzorka (26,78%), u naseljima veličine od 10.000 do 50.000 stanovnika živi 23,05% sudionika, a najmanje sudionika živi u naseljima veličine od 50.000 do 100.000 stanovnika (5,59%) te u naseljima veličine 5000 do 10.000 stanovnika (6,76%). Najveći broj sudionika/ica (48,24%) procijenili su da je njihovo ekonomsko stanje ni bolje ni lošije od većine, 34,52% njih da je nešto bolje od većine, 6,28% da je puno bolje od većine; 9,80% da je nešto lošije od većine, dok je 1,17% sudionika/ica procijenilo da im je ekonomsko stanje puno lošije od većine. Kod najvećeg broja sudionika/ica otac ima završeno srednjoškolsko obrazovanje (51,76%), kod njih 30,57% višu školu ili fakultet; kod 3,04% osnovnu školu; a kod 12,70% specijalizaciju, magisterij ili doktorat. Kod najvećeg broja sudionika/ica majka ima završeno srednjoškolsko obrazovanje (46,58%), kod 35,54% višu školu ili fakultet; kod 3,59% osnovnu školu; a kod 13,87% specijalizaciju, magisterij ili doktorat.

3.4. Mjerni instrumenti i načini mjerenja

Prvi dio anketnog upitnika činila je skupina pitanja kojima su mjerene osnovne sociodemografske karakteristike sudionika/ica: spol, dob i godina studija, dok su socioekonomske karakteristike pitane na kraju upitnika.

Stigmatizacija zbog menstruacije mjerena je putem dviju vinjeta konstruiranih za potrebe ovog istraživanja. Vinjete su sadržajno bile iste osim dijela koji otkriva menstrualni status žene, koji je u jednoj bio otkriven, a u drugoj neotkriven. Verzija vinjete sudionicima je dodijeljena s pomoću pitanja koje je simuliralo slučajni odabir: *U kojem ste mjesecu rođeni?*, pri čemu su sudionici rođeni od siječnja do lipnja procjenjivali vinjetu s neotkrivenim menstrualnim statusom ($N = 758$), a ostali s otkrivenim menstrualnim statusom ($N = 691$).

Vinjete opisuju početak dana žene po imenu Ana, koja se prije odlaska na posao posvađala sa svojim suprugom, potom je upala u gužvu na putu na posao. Ana je zbog gužve zakasnila na posao te se po dolasku ispričala kolegama zbog kašnjenja. Počela je raditi kao i svakog jutra kad ju je na mobitel nazvao suprug. Razgovor nije završio u pozitivnom tonu te je Ana prekinula poziv i otišla na pauzu.

Završetak razgovora bio je glasan i svi su ga Anini kolege iz ureda mogli čuti. Kako bismo mjerili razinu osobnog stigmatiziranja zbog menstruacije u situaciji kad je menstrualni status otkriven, u jednu je vinjetu dodan opis: *Na putu na pauzu Ani je u zajedničkom poslovnom prostoru iz torbe ispao uložak koji je ona brzo pospremila natrag u torbu.*

Instrumenti koji mjere stigmatizaciju zbog menstruacije na dvije razine, također su konstruirani za potrebe ovog istraživanja. Prvi instrument mjeri osobnu stigmatizaciju zbog menstruacije, dok drugi instrument mjeri percipiranu društvenu stigmatizaciju zbog menstruacije na osnovu (ne)otkrivenoga menstrualnog statusa žene. Kod osobne razine stigmatizacije, kao objašnjenje za glasan završetak razgovora ponuđena su četiri odgovora; (1) *Ana je ljuta jer vjerojatno ima menstruaciju*; (2) *Ana je ljuta jer kao i sve žene ima hormonalne promjene*; (3) *Ana je ljuta zbog svađe sa suprugom*; (4) *Ana je ljuta zbog gužve u prometu*. Slaganje s tvrdnjama 1 i 2 označavalo je stigmatizaciju zbog menstruacije. Zbrajanjem udjela sudionika koji su na te tvrdnje odgovorili (4) *slažem se* ili (5) *u potpunosti se slažem* dobili smo razinu osobnog stigmatiziranja zbog menstruacije.

Kod percipirane društvene razine stigmatiziranja zbog menstruacije ponuđena su četiri odgovora koja su sadržajno bila jednaka prethodnim objašnjenjima Aninog ponašanja, ali su u ovom slučaju bila formulirana tako da sudionik procjenjuje kako okolina reagira na određene scenarije. Slaganje s tvrdnjama 1) *Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer vjerojatno ima menstruaciju* i (2) *Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer kao i sve žene ima hormonalne promjene* u mjeri (4) *slažem se* i (5) *u potpunosti se slažem* označavalo je percipiranu društvenu stigmatizaciju zbog menstruacije te je zbrajanjem udjela sudionika koji su odabrali neke od tih odgovora dobivena razina percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije, kao odvojene varijable za otkriven i za neotkriven menstrualni status protagonistice Ane u priči.³ Na kraju, sudionici su još trebali učiniti dvije procjene vezane za to kakve karakteristike pripisuju Ani, pri čemu je prva procjena bila u njihovo osobno ime (osobno stigmatiziranje zbog menstruacije), a druga se odnosila na to što misle kako bi drugi ljudi procijenili Anu (percipirana društvena razina stigmatiziranja zbog menstruacije). Pridjevi su bili sljedeći: *neodgovorna*, *lijena*, *agresivna*, *iskrena*, *osjećajna* i *razumna*, a sudionici su za svaki mogli odabrati između odgovora *Da*, *Ne mogu procijeniti* i *Ne*.

³ Radi provjere robusnosti naših analiza, dodatno su rađene analize stavova o menstruaciji (po uzoru na BATM skalu (Perčić, 2021) između dviju grupa u koje su sudionici bili razvrstani prema mjesecu rođenja (pa time i otkrivenosti menstrualnog statusa u vinjetama) koje su pokazale da nema razlike s obzirom na komponente stavova: komunikacijski tabu, tajnovitost menstruacije i vjerovanje u mitove. Stoga se razlike dobivene pri mjerenju stigmatizacije zbog menstruacije ne mogu pripisati razlikama u stavovima tih dviju grupa, nego varirajućem faktoru otkrivenosti ženinoga menstrualnog statusa, kako je ovim nacrtom istraživanja i zamišljeno.

3.5. Statistička analiza podataka

Za sve varijable od interesa najprije je provedena deskriptivna analiza koja uključuje izračunavanje postotaka odgovora, prosjeka i standardnih devijacija za pojedine čestice s ordinalnim skalama procjene. Kako bi se testirala razlika u udjelima razine stigmatizacije među sudionicima s otkrivenim i neotkrivenim menstrualnim statusom, koristili smo z-test. Povezanost između razine osobnog stigmatiziranja i percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije testirana je korištenjem neparametrijskog Spearmanova ρ koeficijenta korelacije, što omogućuje procjenu povezanosti između rangiranih vrijednosti varijabli. Podaci su statistički analizirani u programu JASP (verzija 0.17.1), osim z-testa koji je proveden putem mrežnog kalkulatora, a svi testovi provedeni su na razini rizika 1%.

4. REZULTATI

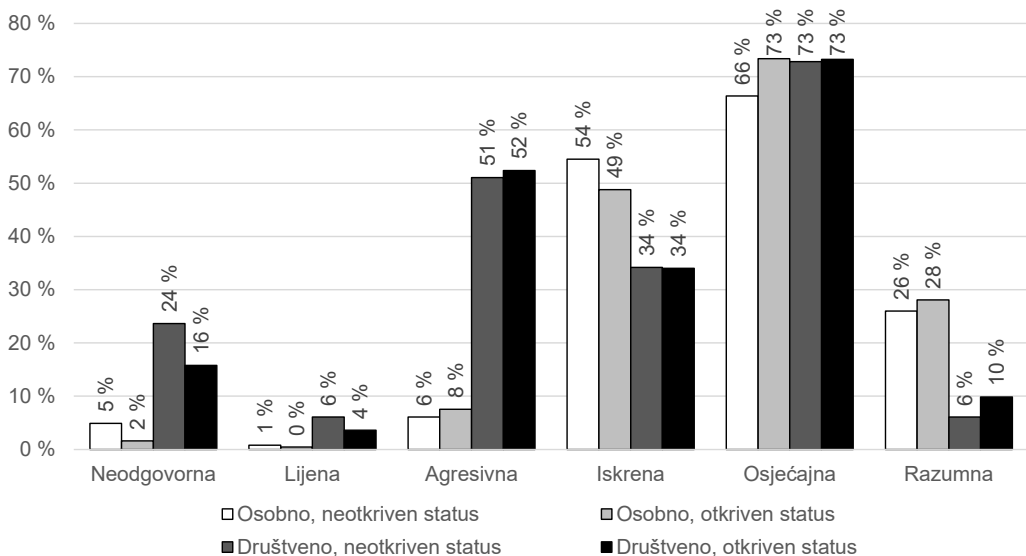
S obzirom na prvu postavljenu hipotezu, najprije analiziramo postotke odgovora sudionika na čestice koje su prema svojem sadržaju stigmatizirajuće kako bismo utvrdili postoji li stigmatizacija žena zbog menstruacije bez obzira na otkrivenost menstrualnog statusa žene. Rezultati na deskriptivnoj razini pokazuju kako je slaganje sudionika sa stigmatizirajućim opisima protagonistice u priči prisutno i kod otkrivenog i kod neotkrivenoga menstrualnog statusa, no veći je postotak slaganja prisutan kod otkrivenoga menstrualnog statusa u odnosu na neotkriveni, te kod društvene u odnosu na osobnu stigmatizaciju. Stigmatizirajuće čestice s kojima se slaže najveći udio sudionika jesu *Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer kao i sve žene ima hormonalne promjene* i *Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer vjerojatno ima menstruaciju*.

Postoci odgovora za pojedine čestice, kao i prosječne vrijednosti i standardne devijacije grupa po česticama, razini i otkrivenosti menstrualnog statusa prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. Postoci odgovora, prosjek i standardna devijacija odgovora po varijablama za mjerenje stigmatizacije za svaku razinu ovisno o menstrualnom statusu

	Menstrualni status	(1) Uopće se ne slažem.	(2) Ne slažem se.	(3) Niti se slažem niti se ne slažem.	(4) Slažem se.	(5) U potpunosti se slažem.	N	\bar{X}	sd
Osobna stigmatizacija									
Ana je ljuta jer vjerojatno ima menstruaciju.	Neotkriven	65,04%	20,84%	10,82%	2,38%	0,92%	758	1,53	0,85
	Otkriven	38,64%	28,08%	20,26%	10,42%	2,60%	691	2,10	1,11
Ana je ljuta jer kao i sve žene ima hormonalne promjene.	Neotkriven	52,24%	23,48%	15,44%	6,73%	2,11%	758	1,83	1,05
	Otkriven	32,99%	23,01%	21,71%	18,38%	3,91%	691	2,37	1,22
Percipirana društvena stigmatizacija									
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer vjerojatno ima menstruaciju.	Neotkriven	36,28%	27,97%	22,69%	11,74%	1,32%	758	2,14	1,08
	Otkriven	22,28%	23,59%	22,72%	26,63%	4,78%	691	2,68	1,22
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer kao i sve žene ima hormonalne promjene.	Neotkriven	29,55%	27,44%	22,95%	17,68%	2,38%	758	2,36	1,15
	Otkriven	19,25%	17,80%	24,31%	32,42%	6,22%	691	2,88	1,23
Kontrolne čestice – osobna razina									
Ana je ljuta zbog svađe sa suprugom.	Neotkriven	0,40%	0,79%	6,99%	54,49%	37,33%	758	4,27	0,66
	Otkriven	0,87%	1,59%	5,64%	51,81%	40,09%	691	4,29	0,72
Ana je ljuta zbog gužve u prometu.	Neotkriven	3,43%	7,52%	21,90%	55,80%	11,35%	758	3,64	0,9
	Otkriven	3,76%	9,70%	20,55%	52,97%	13,02%	691	3,62	0,96
Kontrolne čestice – društvena razina									
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta zbog svađe sa suprugom.	Neotkriven	1,05%	2,77%	11,35%	56,73%	28,1%	758	4,08	0,77
	Otkriven	1,30%	4,05%	8,25%	56,44%	29,96%	691	4,10	0,81
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta zbog gužve u prometu.	Neotkriven	10,55%	24,01%	30,48%	31,66%	3,30%	758	2,10	1,05
	Otkriven	9,84%	25,62%	28,36%	31,84%	4,34%	691	2,95	1,07

Na deskriptivnoj razini također je vidljiva određena razlika u procjenama Aninih karakteristika s obzirom na otkrivenost menstrualnog statusa i na razinu stigmatiziranja (Slika 1). Protagonistica Ana većinski je okarakterizirana kao osjećajna i tu nema znatnih razlika u procjenama različitih razina, iako je postotak nešto niži za osobnu razinu stigmatiziranja kad je menstrualni status neotkriven (66% u odnosu na 73% kod ostalih razina procjena). Dvije pozitivne karakteristike (iskrena i razumna) više su zastupljene na osobnoj razini procjene, nego za očekivanu reakciju okoline. Suprotno tomu, negativne Anine karakteristike (neodgovorna, lijena i agresivna) više su zastupljene u percipiranoj društvenoj stigmatizaciji nego u osobnoj, što je posebno izraženo kod osobine agresivnosti gdje je ta razlika viša od 40%. Otkrivenost menstrualnog statusa na percepciju karakteristika protagonistice na našem uzorku ima manji efekt nego razina stigmatizacije (osobno/društveno), no najvidljiviji je kod karakteristike neodgovornosti, posebice za procjenu društvene stigmatizacije, a donekle i kod karakteristika lijenosti i razumnosti.

Slika 1. Procjene karakteristika protagonistice s obzirom na otkrivenost menstrualnog statusa i razinu procjene (osobno vs. društveno)

Prema prvoj hipotezi razina i osobnog i percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije viša je kad je menstrualni status otkriven. Stoga se razlike u slaganju s česticama koje mjere stigmatizaciju očekuju između odgovora skupina sudionika prema otkrivenosti menstrualnog statusa na prvim dvjema česticama koje mjere osobnu i percipiranu društvenu stigmatizaciju zbog menstruacije, dok se na drugim dvjema kontrolnim česticama očekuje nepostojanje razlike u slaganju

sudionika. U Tablici 2 prikazane su razine stigmatiziranja zbog menstruacije u postocima zbrojenih odgovora koji se odnose na slaganje s pojedinim česticama (odgovori 4 i 5) prema otkrivenosti menstrualnog statusa i rezultati testiranja statističke značajnosti njihove razlike. Posljednji stupac prikazuje postotne razlike u količini stigmatizacije između otkrivenog i neotkrivenog statusa na osobnoj i društvenoj razini.

Tablica 2. Postoci stigmatizacije po razinama procjene i otkrivenosti menstrualnog statusa

* z-test za proporcije	Postoci stigmatizacije zbog menstruacije		p*	z - vrijednost	Razlika u udjelu stigmatiziranja
	Neotkriven menstrualni status (N=758)	Otkriven menstrualni status (N=691)			
Osobna stigmatizacija					
Ana je ljuta jer vjerojatno ima menstruaciju.	3,30%	13,02%	< ,001	9,862	9,73%
Ana je ljuta jer kao i sve žene ima hormonalne promjene.	8,84%	22,29%	< ,001	12,967	13,45%
Percipirana društvena stigmatizacija					
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer vjerojatno ima menstruaciju.	13,06%	31,40%	< ,001	8,423	18,30%
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta jer kao i sve žene ima hormonalne promjene.	20,05%	38,64%	< ,001	7,758	18,60%
Kontrolne čestice – osobna razina					
Ana je ljuta zbog svađe sa suprugom.	1,19%	2,46%	0,562	0,5799	1,27%
Ana je ljuta zbog gužve u prometu.	1,09%	13,46%	0,131	1,5136	2,51%
Kontrolne čestice – društvena razina					
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta zbog svađe sa suprugom.	3,82%	5,35%	0,653	0,4514	1,50%
Osobe koje su čule prekid poziva misle da je Ana ljuta zbog gužve u prometu.	34,56%	35,45%	0,719	0,3587	0,90%

Kod neotkrivenoga menstrualnog statusa, osobna stigmatizacija zbog menstruacije kad se za ljutnju i burnu reakciju žene nudi objašnjenje da ona ima menstruacije

iznosi 3,30%, dok kod otkrivenoga menstrualnog statusa iznosi 13,02%. Ta razlika od gotovo 10% statistički je značajna ($p < ,001$), što pokazuje da je osobna razina stigmatiziranja žena zbog menstruacije veća kad je menstrualni status otkriven.

Kad se za ljutnju protagonistice nudi objašnjenje hormonalnih promjena, udjeli stigmatiziranja veći su nego kod osobne stigmatizacije zbog menstruacije te iznose 8,84% kad je menstrualni status neotkriven i 22,29% kad je menstrualni status otkriven. Ova razlika od više od 13% statistički je značajna ($p < ,001$) što pokazuje da je osobna razina stigmatiziranja žene zbog menstruacije s argumentom hormonalnih promjena veća kad je menstrualni status otkriven.

Percipirana društvena stigmatizacija zbog menstruacije kad se za ljutnju i burnu reakciju žene nudi objašnjenje da je to zato što žena ima menstruaciju iznosi 13,06% kad je menstrualni status neotkriven i 31,41% kad je menstrualni status otkriven. Ta razlika za više od 18% statistički je značajna ($p < ,001$), što pokazuje da je procijenjena razina percipiranog stigmatiziranja zbog menstruacije veća kad je menstrualni status otkriven.

Kad se za izražavanje ljutnje protagonistice nudi objašnjenje hormonalnih promjena, postoji koji upućuju na stigmatizaciju također su nešto veći nego kod društvene stigmatizacije zbog menstruacije te iznose 20,06% kad je menstrualni status neotkriven i čak 38,64% kad je menstrualni status otkriven. Ta je razlika od gotovo 19% statistički značajna ($p < ,001$), što pokazuje da je razina percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije s argumentom hormonalnih promjena veća kad je menstrualni status otkriven.

Razlika otkrivenog i neotkrivenog statusa u udjelu stigmatiziranja vidno je manja kod kontrolnih čestica, što je bilo i predviđeno, te nije statistički značajna ni u jednom slučaju.

Da bismo testirali drugu istraživačku hipotezu koja tvrdi da je razina osobnog stigmatiziranja zbog menstruacije pozitivno povezana s percipiranom društvenom stigmatizacijom, testirani su Spearmanovi koeficijenti korelacije između korespondentnih čestica osobne i društvene stigmatizacije zbog menstruacije, zasebno kad je menstrualni status otkriven i kad nije.

Utvrđeno je da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između razine osobnog i percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije u slučaju kad se kao objašnjenje ponašanja protagonistice navodi imanje menstruacije i onda kad je menstrualni status neotkriven ($\rho = 0,176$, $p < ,001$, $N = 758$; 99% IP = $0,084 < \rho < 0,265$) i kad je otkriven ($\rho = 0,162$, $p < ,001$, $N = 691$; 99% IP = $0,065 < \rho < 0,256$). Te su povezanosti u obama slučajevima slabo pozitivne, ali je veza nešto jača kad je menstrualni status neotkriven.

Također, kad se kao objašnjenje ponašanja protagonistice navode hormonalne promjene, utvrđeno je da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između razine osobnog i percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije i kad je menstrualni status neotkriven ($p = 0,254$, $p < ,001$, $N = 758$; 99% IP = $0,165 < p < 0,339$) i kad je otkriven ($p = 0,245$, $p < ,001$, $N = 691$; 99% IP = $0,151 < p < 0,335$). I ovdje, kod objašnjenja hormonalnih promjena, povezanosti su u obama slučajevima pozitivne i relativno slabe, iako nešto jače nego kod objašnjenja da žena ima menstruaciju, te je veza nešto jača kad je menstrualni status neotkriven.

5. RASPRAVA

Kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri studenti i studentice stigmatiziraju osobe na osnovu menstruacije, konstruiran je instrument koji je s pomoću vinjeta mjerio razinu stigmatiziranja zbog menstruacije na osnovu (ne)otkrivenoga menstrualnog statusa. Stigmatizacija zbog menstruacije utvrđena je i onda kad je menstrualni status otkriven i kad je neotkriven, no bila je veća među sudionicima kojima je menstrualni status protagonistice bio otkriven. Ti nalazi upućuju na to da je vjerojatnije da će se emotivno i burno reagiranje žene pripisati menstruaciji kad je njezin status menstruacije poznat. Menstrualni status, onaj stvarni, ali i simbolički, izaziva negativne stavove prema ženama (Johnston-Robledo i Chrisler, 2020). Također, veća je stigmatizacija uočena kad se za burnu reakciju nudi objašnjenje da žena ima hormonalne promjene u odnosu na objašnjenje da ima menstruaciju. Naši su nalazi u skladu s prethodnim istraživanjima, primjerice onom provedenom 2011. godine u SAD-u (Chrisler, 2011) metodom eksperimenta u kojemu je također postojala razlika u percipiranju osoba s otkrivenim i neotkrivenim menstrualnim statusom. U tom su istraživanju osobu s otkrivenim menstrualnim statusom sudionici češće okarakterizirali negativnije u usporedbi s osobom kod koje je menstrualni status ostao neotkrivenim. Patkar (2020) ističe kako je važno jasno iznijeti stigmatizirane koncepte, razotkriti razloge za stigmatu i zamijeniti ih praktičnim rješenjima koja su univerzalno prihvatljiva.

Naše je istraživanje također pokazalo da sudionici u većoj mjeri prijavljuju percipiranu društvenu stigmatizaciju zbog menstruacije nego vlastitu stigmatizaciju, bez obzira na to je li menstrualni status otkriven ili nije. Taj se nalaz može objasniti iz nekoliko psiholoških i socioloških aspekata. Uzimajući ga bez previše kritičnosti, on bi trebao upućivati na to da studenti/ice imaju manje konzervativne stavove od opće populacije (Čulig i dr., 2013) te ih se stoga može smatrati nositeljima društvenih promjena u pozitivnom smislu. No, ta diskrepancija u razini osobne i procijenjene društvene stigmatizacije zbog menstruacije može također biti i rezultat davanja više društveno poželjnih odgovora kad je riječ o osobnoj procjeni protagonistice,

ali i razlike između osobnog iskustva i percepcije društvenih normi. Drugim riječima, studentice i studenti mogu percipirati da društvo općenito oštrije stigmatizira menstruaciju, nego što to oni osobno čine, što upućuje na fenomen "pluralističkog neznanja" prema kojem pojedinci vjeruju da su društvene norme restriktivnije nego što zapravo jesu zbog toga što drugi ljudi ne izražavaju svoja stvarna mišljenja (Prentice i Miller, 1998). S obzirom na to da je stigma društveno konstruirana, a znakovi ili atributi koji su stigmatizirani mogu varirati između kultura i tijekom vremena (Stagnor i Crandall, 2000, prema Chrisler, 2011), rezultati ovog istraživanja možda bi bili drukčiji da je ono provedeno u nekom drugom društvu ili u nekoj specifičnoj društvenoj skupini, npr. među osobama starije dobi od naših mladih sudionika, među onima nižega stupnja obrazovanja od studenata ili primjerice među osobama slabijega socioekonomskog statusa.

Rezultati ovog istraživanja još su pokazali da postoji značajna veza između toga koliko osobe same stigmatiziraju zbog menstruacije i koliko misle da društvo stigmatizira zbog menstruacije. Iako su obje povezanosti relativno niske, veza je nešto izraženija kad menstrualni status ostaje neotkrivenim. Taj se rezultat može povezati s teorijom i ranijim istraživanjima koja su istraživala stigmatizaciju i dojam o sebi. Istraživanje koje su proveli Kowalski i Chapple (2000) pokazalo je kako žene s menstruacijom, čija je stigma poznata samo njima (tj. one čiji je menstrualni status neotkriven), pokazuju veću zabrinutost zbog dojma koji ostavljaju u odnosu na žene s menstruacijom čiji je menstrualni status otkriven. Kad je menstrualni status otkriven, žene prihvaćaju stigmatizirano stanje i nemaju više potrebu u toj mjeri kontrolirati dojam o sebi. Žene koje su svjesne svoje stigmatizacije zbog menstruacije i osjećaju da društvo također stigmatizira menstruaciju, posebno kad njihov menstrualni status nije otkriven, pokazuju veću motivaciju da upravljaju dojmom koji ostavljaju, kako bi se zaštitile od potencijalne osude ili negativne percepcije. No, treba napomenuti da su u ovom istraživanju sudionici bili i muškarci. To dodatno naglašava da percepcija stigmatizacije zbog menstruacije može utjecati na sve pojedince, bez obzira na spol, te da svi mogu biti osjetljivi na društvene norme i naučena očekivanja povezana s menstruacijom.

Naše istraživanje ima nekoliko, ponajprije metodoloških ograničenja. Naš se uzorak sastojao od studenata i studentica, odnosno mladih obrazovanih ljudi koju su većinom iz Zagreba kao najvećega urbanog središta. Time su osobe iz ruralnih područja ili manjih urbanih sredina u našem uzorku podzastupljene. Dodatno, u ovom smo istraživanju koristile novi i nevalidirani instrument, stoga je potrebna njegova daljnja primjena na različitim populacijama. Osim što je bio prigodan, uzorak je također sadržavao mali udio muškaraca (17%), što svakako negativno utječe na mogućnosti generalizacije zastupljenosti stigmatizacije zbog menstruacije na širu populaciju studenata i studentica u Hrvatskoj. Postoji i problem pristranosti i

samoselekcije sudionika pri regrutaciji, s obzirom na to da su sudionici bili svjesni da se istraživanje bavi temom menstruacije, što je moglo dovesti do manje zastupljenosti osoba s negativnim stavovima ili onih sklonijih stigmatizaciji. Sudionice ranije provedenog istraživanja na više od 6000 osoba (Močibob, 2021) u Hrvatskoj smatraju kako bi menstrualne potrepeštine trebale biti besplatne u školama (90%) i dostupne na fakultetima (85%). Glavna svrha projekta u sklopu kojeg je provedeno naše istraživanje bila je upravo osiguravanje besplatnih menstrualnih potrepeština za studentice Sveučilišta u Zagrebu, a s obzirom na to da je sudionicima u uvodnom tekstu bilo spomenuto kako se istraživanje provodi u navedenu svrhu, to je moglo dovesti do pristranosti pri samoselekciji sudionika s obzirom na vrijednosni odnos prema cilju tog projekta.

Preporučuje se buduća istraživanja na tu temu provoditi na reprezentativnijem uzorku populacije studenata i studentica, u kojem bi muškarci bili adekvatno zastupljeni, te u sklopu istraživanja u kojem menstruacija nije glavna tema, kako bi se umanjio problem pristranosti i samoselekcije sudionika pri regrutaciji te prikupili valjaniji podaci o studentskoj populaciji. Također, slično bi istraživanje trebalo provesti i na općoj populaciji punoljetnih stanovnika Republike Hrvatske i radi usporedbe s nalazima studentske populacije, ali i radi validacije mjernih instrumenata i njihove sadržajne prilagodbe različitim dobnim skupinama.

6. ZAKLJUČAK

Rad na dva načina doprinosi istraživanjima društvenih aspekata menstruacije. Prvi je metodološki doprinos, koji uključuje primjenu inovativnog instrumenta za mjerenje stigmatizacije zbog menstruacije na osobnoj i društvenoj razini. Drugi je doprinos empirijskog karaktera, temeljen na rezultatima istraživanja provedenog na prigodnom uzorku studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu, koji otkrivaju specifične oblike stigmatizacije, kao što su pripisivanje emocionalnih stanja menstruaciji i hormonalnim promjenama, ovisno o otkrivenosti menstrualnog statusa. Podaci iz ovog istraživanja mogu poslužiti kao konkretni primjeri koji ilustriraju kako i zašto do stigmatizacije dolazi. Time se rad pozicionira kao alat za edukaciju, ali i za podršku u oblikovanju društvenih i političkih inicijativa koje potiču destigmatizaciju menstruacije. Praktične implikacije nalaza omogućuju razvoj edukativnih programa i javnih kampanja koje bi se bavile upravo stereotipima i predrasudama vezanim uz menstruaciju. Rezultati također potiču daljnje javne rasprave o menstruaciji, čime se pridonosi razbijanju tabua i promicanju rodne ravnopravnosti.

Nalazi ovog istraživanja upućuju na to da bez obzira na otkrivenost menstrualnog statusa, osobna i percipirana društvena stigmatizacija zbog menstruacije postoje među studentima i studenticama Sveučilišta u Zagrebu. Otkrivenost men-

stualnog statusa pokazala se kao važan faktor u razini stigmatiziranja zbog menstruacije, koju trpe žene koje menstruiraju, na način da veću stigmatizaciju zbog menstruacije trpe ako je njihov menstrualni status otkriven. Osobna stigmatizacija zbog menstruacije prijavljena je u manjoj mjeri u odnosu na percipiranu društvenu stigmatizaciju, što može upućivati na pozicioniranje studenata/ica kao nositelja pozitivnih društvenih promjena, iako studenti/ice također i sami donekle stigmatiziraju menstruaciju. Također, veća je razina osobnog stigmatiziranja zbog menstruacije povezana s većom razinom percipiranoga društvenog stigmatiziranja zbog menstruacije. Ti rezultati mogu pomoći u usmjeravanju razvoja strategija poticanja pozitivnijeg razgovora o menstruaciji i pravodobnoj edukaciji o menstruaciji, kao i o drugim usko vezanim temama za oba spola.

Kako menstruacija ne bi bila limitirajuće i negativno iskustvo, važno je za zdravlje osoba koje menstruiraju potaknuti pozitivan razgovor o menstruaciji i smanjiti društveni pritisak koji nalaže njezino skrivanje. Rezultati ovog istraživanja upućuju na potrebu za promjenama ne samo u javnom diskursu, nego i u svakodnevnim situacijama i odnosu prema menstruaciji. Pritom je ključno suzbiti mitove o menstruaciji pružanjem točnih i jasnih informacija, kako u privatnom okruženju (obitelj, prijatelji i bliske osobe), tako i u obrazovnim institucijama i drugim javnim sferama (škole, ustanove, fakulteti), čime bi se omogućilo stvaranje otvorenijeg i podržavajućega društvenog okruženja.

FINANCIJSKA POTPORA

Istraživanje je provedeno u sklopu aktivnosti projekta UNIZG Ciklus što ga provodi Studentski zbor Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje nije financirano.

SUKOB INTERESA

Autorice izjavljuju da nema sukoba interesa.

ETIČKO ODOBRENJE

Istraživanje je 28. lipnja 2022. godine dobilo pozitivno mišljenje Povjerenstva Odsjeka za sociologiju za prosudbu etičnosti istraživanja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, broj odluke: 27-2021/2022.

PRISTUP PODACIMA I TRANSPARENTNOST

U mrežnom suplementu časopisa Revija za sociologiju dostupni su kodna knjiga na poveznici <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/rzs/libraryFiles/downloadPublic/406> i sirovi podaci (JASP) na poveznici <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/rzs/libraryFiles/downloadPublic/405>

LITERATURA

- Babbar K, Martin J, Ruiz J, Parrav AA i Sommer A (2022). Menstrual Health is a Public and Human Rights Issue, *The Lancet Public Health*, 7 (1): e10–e11. [https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667\(21\)00212-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667(21)00212-7/fulltext) (16. kolovoza 2024.)
- Burrows A i Johnson S (2005). Girls' Experiences of Menarche and Menstruation, *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 23 (3): 235-49. <https://doi.org/10.1080/02646830500165846>.
- Carneiro M (2021). Menstrual Poverty: Enough is Enough, *Women & Health*, 61 (8): 721–722. <https://doi.org/10.1080/03630242.2021.1970502>
- Chang YT, Hayter M i Lin ML (2012). Pubescent Male Students' Attitudes Towards Menstruation in Taiwan: Implications for Reproductive Health Education and School Nursing Practice, *Journal of Clinical Nursing*, 21 (3-4): 513-521. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2011.03700.x>
- Chrisler JC i Caplan PJ (2002). The Strange Case of Dr. Jekyll and Ms. Hyde: How PMS Became a Cultural Phenomenon and a Psychiatric Disorder, *Annual Review of Sex Research*, 13: 274–306. <https://doi.org/10.1080/10532528.2002.10559807>
- Chrisler JC (2008). Girls in Power: Gender, Body, and Menstruation in Adolescence, *Sex Roles*, 58 (3-4): 287–289. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9376-2>
- Chrisler JC (2011). Leaks, Lumps, and Lines: Stigma and Women's Bodies, *Psychology of Women Quarterly*, 33 (2): 202–214. <https://doi.org/10.1177/0361684310397698>
- Chrisler JC, Gorman JA, Marván ML i Johnston-Robledo I (2014). Ambivalent Sexism and Attitudes Toward Women in Different Stages of Reproductive Life: A Semantic, Cross-Cultural Approach, *Health Care for Women International*, 35 (6): 634–657. <https://doi.org/10.1080/07399332.2012.740113>
- Culpepper EE (1992). Menstrual Consciousness Raising: A Personal and Pedagogical Process. U: Dan AJ i Lewis LL (ur.). *Menstrual Health in Women's Lives*. Chicago: University of Illinois Press, 274–284
- Čulig B, Klasnić K, Jakšić J, Lucić D i Putar-Novoselec M (2013). *Znanje (ni)je roba: Empirijska analiza jednog studentskog prosvjeda*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- de Beauvoir S (2016). *Drugi spol*. Zagreb: Naklada Ljevak
- Delaney J, Lupton MJ i Toth E (1976). *The curse: A cultural history of menstruation*. New York: Dutton
- Dolezal L. (2015). *The Body and Shame: Phenomenology, Feminism, and the Socially Shaped Body*. Lanham, MD: Lexington Books

- Erchull MJ (2013). Distancing Through Objectification? Depictions of Women's Bodies in Menstrual Product Advertisements, *Sex Roles*, 68 (1–2): 32–40. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0004-7>
- Erchull, MJ (2020). You Will Find Out When the Time Is Right: Boys, Men, and Menstruation. U: Bobel C, Winkler I T, Fahs B, Hasson K A, Kissling E A i Roberts T-A (ur.). *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*. Singapore: Palgrave Macmillan, 395–407. https://doi.org/10.1007/978-981-15-0614-7_31
- Evans RL, Harris B, Onuegbu C i Griffiths F (2022). Systematic Review of Educational Interventions to Improve the Menstrual Health of Young Adolescent Girls, *BMJ open*, 12 (6): e057204. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-057204>
- Ferfolja T, Holmes K, Curry C, Sherry, Parry K i Armour M (2024). What Can Australian Schools do Better? Supporting Students During Menstruation, *Australian Educational Researcher*, 51: 497–514. <https://doi.org/10.1007/s13384-023-00610-2>
- Galić B (2006). Stigma ili poštovanje? Reproduktivni status žena u Hrvatskoj i šire, *Revija za sociologiju*, 37 (3-4): 149–164
- Goffman E (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall
- Gwartney PA (2016). People, Place, and Power: Changing Life Courses and Inequality, *Sociological Perspectives*, 59 (1): 7–16. <http://www.jstor.org/stable/26340164> (16. kolovoza 2024.)
- Hasson KA (2016). Not a “Real” Period? Social and Material Constructions of Menstruation, *Gender & Society*, 30 (6): 958–983. <http://www.jstor.org/stable/44280235> (16. kolovoza 2024.)
- Hughes R (1998). Considering the Vignette Technique and its Application to a Study of Drug Injecting and HIV Risk and Safer Behaviour, *Sociology of Health & Illness*, 20: 381–400. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.00107>
- Holland KJ, Silver KE, Cipriano AE i Brock RL (2020). Internalized Body Stigma as a Barrier to Accessing Preventative Healthcare for Young Women, *Body Image*, 35: 217–224. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2020.09.005>
- Johnston-Robledo I i Chrisler JC (2020). The Menstrual Mark: Menstruation as Social Stigma. U: Bobel C, Winkler IT, Fahs B, Hasson KA, Kissling EA i Roberts T-A (ur.). *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*. Singapore: Palgrave Macmillan, 181–199. <https://doi.org/10.1007/978-981-15-0614-7>
- Johnston-Robledo I i Chrisler JC (2013). The Menstrual Mark: Menstruation as Social Stigma, *Sex Roles: A Journal of Research*, 68 (1-2): 9–18. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0052-z>
- Karlsson A (2019). A Room of One's Qwn?: Using Period Trackers to Escape Menstrual Stigma, *Nordicom Review*, 40 (s1): 111–123. <https://doi.org/10.2478/nor-2019-0017>
- Kissling EA (1996). Bleeding out Loud: Communication About Menstruation, *Feminism & Psychology*, 4 (6): 481–504. <https://doi.org/10.1177/0959353596064002>
- Kowalski RM i Chapple T (2000). The Social Stigma of Menstruation: Fact or Fiction?, *Psychology of Women Quarterly*, 24 (1): 74–80. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2000.tb01023.x>
- Lavrakas PJ (2008). *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Thousand Oaks, California: Sage Publications Inc.

- Laws S (1990). *Issues of Blood. The politics of menstruation*. London: The MacMillan Press LTD.
- Leinert Novosel S (2018). Društveni položaj žena u Republici Hrvatskoj: žena i obitelj (1999. – 2016.), *Politička misao*, 55 (1): 53–72. <https://doi.org/10.20901/pm.55.1.04>
- Leary MR i Kowalski RM (1990). Impression Management: A Literature Review and Two-Component Model, *Psychological Bulletin*, 107: 34–47. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.1.34>
- Leary MR i Schreindorfer LS (1998). The Stigmatization of HIV, and AIDS. U: Derlega V i Barbee AP (ur.). *HIV and social interaction*. Thousand Oaks, CA: Sage, 12–29
- Loving KM (1995). The Bleeding Body: Adolescents Talk about Menstruation. U: Wilkinson S i Kitzinger C (ur.). *Feminism and Discourse: Psychological Perspectives, Gender and Psychology*. London: Sage, 10-31
- McHugh MC (2020). Menstrual Shame: Exploring the Role of 'Menstrual Moaning'. U: Bobel C, Winkler IT, Fahs B, Hasson KA, Kissling EA i Roberts T-A (ur.). *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies [Internet]*. Singapore: Palgrave Macmillan, Poglavlje 32. https://doi.org/10.1007/978-981-15-0614-7_32
- Močibob M (2021). *Istraživanje o menstrualnom siromaštvu*. Rijeka: Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter. <https://pariter.hr/wp-content/uploads/2021/02/Menstrualno-siromastvo-izvjestaj-1-1-1.pdf> (16. kolovoza 2024.)
- Oxley T (1998). Prizewinning Entry Menstrual Management: An Exploratory Study, *Feminism & Psychology*, 8 (2): 185–191. <https://doi.org/10.1177/095935359800800205>
- Pateman C (1998). *Ženski nered*. Zagreb: Ženska infoteka
- Patkar A (2020). Policy and Practice Pathways to Addressing Menstrual Stigma and Discrimination. U: Bobel C, Winkler IT, Fahs B, Hasson KA, Kissling EA i Roberts T-A (ur.). *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*. Palgrave Macmillan, poglavlje 38. https://doi.org/10.1007/978-981-15-0614-7_38
- Peranovic T i Bentley B (2017). Men and Menstruation: A Qualitative Exploration of Beliefs, Attitudes and Experiences, *Sex Roles*, 77 (1-2): 113-124. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0701-3>
- Perčić N (2021). *Oni dani u mjesecu – analiza vjerovanja i stavova studentske populacije o menstruaciji [Diplomski rad]*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:623399> (16. kolovoza 2024.)
- Phipps WE (1980). The Menstrual Taboo in the Judeo-Christian Tradition, *Journal of Religion and Health*, 19 (4): 298-303. <https://doi.org/10.1007/BF00996252>
- Prentice DA i Miller DT (1998). Pluralistic Ignorance and the Perpetuation of Social Norms by Unwitting Actors, *Advances in Experimental Social Psychology*, 28: 161–209. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60238-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60238-5)
- Roberts T-A, Goldenberg JL, Power C i Pyszczynski T (2002). "Feminine Protection": The Effects of Menstruation on Attitudes Towards Women, *Psychology of Women Quarterly*, 26 (2): 131–139. <https://doi.org/10.1111/1471-6402.00051>
- Ružička J (2013/2014). *Vignettes: Attitudinal Survey Research*. Power Point prezentacija. Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague. <https://www.slideshare.net/slideshow/vignettes-in-survey-research/29288513> (16. kolovoza 2024.)
- Shildrick M (1997). *Leaky Bodies and Boundaries: Feminism, Postmodernism and (Bio)ethics*. London: Routledge

- Stagnor C i Crandall CS (2000). Threat and The Social Construction of Stigma. U: Heatherton TF, Kleck RE, Hebl MR i Hull JG (ur.). *The Social Psychology of Stigma*. New York, NY: Guilford, 62–87
- Škrlec M (2010). Dihotomija privatno/javno u ženskom ključu, *Čemu*, 9 (18/19), 264–291
- Thomson J, Amery F, Channon M i Puri M (2019). What's Missing in MHM? Moving Beyond Hygiene in Menstrual Hygiene Management, *Sexual and Reproductive Health Matters*, 27 (1); 12–15. <https://doi.org/10.1080/26410397.2019.1684231>
- United Nations Children's Fund [UNICEF] (bez dat.) *Menstrual hygiene*. <https://www.unicef.org/wash/menstrual-hygiene#> (4. svibnja 2023.)
- Vlahov D (2024). *Šifra crveno – menstrualna stigma i njezini prediktori kod studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu [Diplomski rad]*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:888899> (16. kolovoza 2024.)
- Wood JM (2020). (In)Visible Bleeding: The Menstrual Concealment Imperative. U: Bobel C, Winkler IT, Fahs B, Hasson KA, Kissling, EA i Roberts T-A (ur.). *The Palgrave Handbook of Critical Menstruation Studies*. Singapore: Palgrave Macmillan, poglavlje 25. doi: 10.1007/978-981-15-0614-7_25

Social and Personal Aspects of Menstrual Stigma: The Role of Menstrual Status Disclosure Among the Student Population

Danijela VLAHOV <https://orcid.org/0009-0000-4478-9582>

Zaprešić, Croatia

danijela.vlahov@gmail.com

Nika BARBARIĆ <https://orcid.org/0009-0001-9196-1776>

Zagreb, Croatia

nikabarbar@gmail.com

Magda PROFACA <https://orcid.org/0009-0005-1353-3775>

Zagreb, Croatia

magdaprofaca@gmail.com

Ksenija KLASNIĆ <https://orcid.org/0000-0001-9362-6739>

Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

kklasnic@ffzg.unizg.hr

ABSTRACT

Although menstruation is a natural occurrence and an indicator of health and fertility, it is often accompanied by various forms of stigmatisation. This paper presents the results of research on personal and perceived stigmatisation of menstruation among students of the University of Zagreb. Menstrual stigmatisation was measured using vignettes. Data were collected in 2022 through a survey conducted as part of the UNIZG Cycle project. On a sample of 1,449 students, a statistically significant difference in stigmatisation levels was found depending on the disclosure of menstrual status, both on a personal and social level. The results showed that stigmatisation is more pronounced when the protagonist's menstrual status is disclosed. Personal stigmatisation was 13% when the status was disclosed, compared to 3.3% when it was not. Perceived social stigmatisation was even more pronounced, rising from 13% to 31%. Increased stigmatisation was also observed when the protagonist's anger was attributed to hormonal changes. A weak positive correlation was found between personal and perceived social stigmatisation, slightly stronger when menstrual status was not disclosed. These findings confirm the hypotheses of stronger stigmatisation when menstrual status is disclosed and the correlation between personal and social stigmatisation. This study contributes to the literature through an innovative methodological approach and findings that highlight the need for changes in social discourse and the promotion of open conversation about menstruation.

Key words: menstruation, menstrual stigma, perceived social stigmatisation, personal stigmatisation, vignettes